

Р Е Ц Е Н З И Я

От: Проф. д-р Елена Младенова Шипковенска, дм
Член на научното жури – заповед № 1477/07.07.15
На Ректора на Медицински университет- Плевен

Върху: Конкурс за заемане на академична длъжност
„ПРОФЕСОР” в област на висшето образование
7 „Здравеопазване и спорт”, по професионално
Направление 7.1 „Медицина”, обявен в ДВ,
Бр.29 от 21.04.2015 г.

Конкурсът за професор по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията” е обявен от МУ-Плевен за нуждите на Катедра „Общественоздравни науки” към факултет „Обществено здраве”. Участва само един кандидат доц. д-р Силвия Александрова – Янкуловска, дмн, която понастоящем е Ръководител на същата катедра и Декан на факултета.

Представените от доц. Силвия Александрова – Янкуловска, дмн документи, съгласно Закона за развитие на академичния състав и Правилника на МУ-Плевен за неговото прилагане, са одобрени от Комисия по допускане до конкурса.

ПРОФЕСИОНАЛНА БИОГРАФИЯ

1. Доц. Александрова – Янкуловска е завършила с отличие висше медицинско образование във ВМИ – Плевен през 1996 г. Диплома Серия Е № 003330.
2. Една година е специализант във ВМИ- Плевен, Катедра „Психиатрия и медицинска психология”
3. Последователно преминава всички степени на асистент в Катедра „Социална медицина” на ВМИ – гр.Плевен (от 1999 – 2006г.).
4. Доц. Янкуловска има призната специалност по „Социална медицина и здравен мениджмънт” (2003г.) , свидетелство № 008201.
5. През 2004 г. завършва Европейска магистърска програма по биоетика, реализирана от 4 водещи Европейски университета от Холандия (Nijmegen), Белгия (Leuven), Швейцария (Bazel) и Италия (Padova).
6. Притежава образователна и научна степен „Доктор” от 2008 г., свидетелство № 32979.
7. През 2009 г. е избрана за доцент по научна специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията”, Свидетелство № 25957.
8. Кандидатката е „Доктор на науките“ от 2015 г., Диплома № В 0013.

9. От 2010 г. до 2013 г. ръководи сектор „Медицинска етика” в Катедра „Медицинска етика, управление на здравните грижи и информационни технологии”, Медицински университет-Плевен.
10. От юни 2013 г. е избрана за Декан на Факултет „Обществено здраве”, а от 2014 г. е Ръководител катедра „Общественоздравни науки”, ФОЗ, МУ-Плевен.
11. Председател е на Комисията по етика на научно-изследователската дейност към МУ-Плевен.
12. Доц. Янкуловска е преминала през разнообразни форми на следдипломна квалификация и специализации у нас и в чужбина, сред които: етика в научно-изследователската дейност (University of Illinois), приложно обществено здраве (Холандия), палиативни грижи в гериатрията (Австрия), етика на биотехнологиите (Чехия), модерна епидемиология и биостатистика (Erasmus University), права на човека в медицината (Хърватска) и др.
13. Кандидатката е член на редица ред.колегии на международни списания: „Medicine, Health Care and Philosophy”, „Mediterranean Journal of Biosciences”, „Revista Latinoamericana de Bioetica”, „Revista Romana de Bioetica”, „Educational Research”, „Physical Sciences Research International”.
14. Член е на: Съюза на учените в България, Европейска мрежа по клинична етична консултация (представител за България) – ECEN, Международна асоциация за обучение по етика – IAEE, Европейска асоциация по обществено здраве – EUPHA, Европейска асоциация по здравен мениджмънт – EHMA, Асоциация на училищата по обществено здраве в Европейския регион – ASPHER, Форум по обществено здраве за Юго-Източна Европа – FPH-SEE, Международен научен комитет на ЮНЕСКО, Световна асоциация по Медицинско право – WAML, Българска асоциация по обществено здраве и др.
15. Включена е в 6^{то} и 7^{то} издание на „Who is who in Medicine and Healthcare” за 2007 г. и 2009 г. и в 24^{то} и 25^{то} издание на „Who is who in the World” за 2007 г. и 2008 г.
16. Владее отлично английски и руски език. Има висока компютърна грамотност.

ИЗИСКВАНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ

1. Общият брой на научните трудове – 211.
2. От тях публикации – 88 броя, от които отпечатани в международни научни издания - 24.
3. Монографии, научни книги – 17, от които 4 – в чужбина.
4. Учебни помагала – 18.
5. Дисертационни трудове – 2.
6. Общо 36 труда - 20 публикации у нас и в чужбина и 16 участия в научни форуми (9 в чужбина и 7 у нас) са свързани с двете дисертации.
7. Доклади от научни форуми – 86.
8. Самостоятелни научни трудове – 107 (51%) и първи автор – 35 (17%). Това обстоятелство категорично подчертава личният принос на кандидатката при определяне на приоритетите, избора на подходящ научен подход за научното проучване и неговото успешно реализиране.
9. Общ брой цитирания - 245, от които 35 - в чужбина, което е безспорно доказателство за полезност на получените научни резултати.
10. Общ IF = 53.8218.

11. Участие в български научни проекти – 4 и в 1 - международен проект.
12. Научен ръководител е на трима докторанти.
13. Присъдени награди: Съюз на учените в България. Конкурс за високи научни постижения 2004 г. Грамота за научни постижения в областта на медицинските науки в категория „Млади учени до 35 г; Съюз на учените-Стара Загора. Грамота за най-добре представил се млад автор в секция „Медицина“ на Международна Научна Конференция-Стара Загора 2008 г.; Work with students - 3d prize in Varia Basic Section for the presentation "Tuskegee syphilis study in the framework of bioethical experimentation" (co-author Merilin Ivanova, medical student in MU-Pleven), XII Medical Scientific Conference for Students and Young Doctors, 8-10 October 2014, Pleven; International Biographical Center, Cambridge, England inclusion in Top 100 Health Professionals 2010.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАУЧНАТА И НАУЧНО-ПРИЛОЖНАТА ДЕЙНОСТ НА КАНДИДАТА

Рецензираните трудове и произтичащите от тях приноси основно са в областта на конкурсната специалност. Научните статии и доклади са публикувани в авторитетни списания у нас и в чужбина: Социална медицина, Акушерство и гинекология, Здравен мениджмънт, Българска Неврологична и Психиатрична Практика, Известия на съюза на учените Варна, Здравна икономика и мениджмънт, Folia Medica, Macau Journal of Nursing, Medicine and Law, Revista Latinoamericana de Bioetica, The Romanian Journal of Bioethics, American Journal of Hospice and Palliative Care, Encyclopedia of Bioethics, Asklepios и др.

Динамиката на публикационната активност на доц. Янкуловска са постъпателно нарастващи, с пик през последните 5 години, което показва целенасочено и добре планирано научно развитие.

Тематичното разпределение на научните приноси на кандидатката са свързани с обхвата на нейните знания, научни интереси и опита в областта на общественото здравеопазване. Научните постижения могат да се систематизират в *следните направления*:

1. Историческо развитие на медицинската етика. Фундаментални проблеми на клиничната етика, биоетиката и бизнес етиката.

Този раздел е най-значимият в творчеството на доц. С. Янкуловска и включва дисертационния труд от 2014г., 4 монографии и множество публикации и научни съобщения представени в списъка от научните трудове №№2,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,23,24,25,33,37,38,43,45,47,50,52,53,55,61,63,67,68,69,70,73,85,90,91,92,93,95,97,98,99,104,105,106,110,111,112,113,114,115,116,119.

1.1. В този раздел са представени основните етични теории в историческото развитие на медицината като наука и изкуство. Направен е сравнителен анализ на Кодекса на професионалната етика у нас с Хипократовата клетва, Женевската декларация и Международния кодекс на медицинската етика. Представени са методите за разрешаване на етични казуси на школите в Nejmegen, Холандия; Leuven, Белгия; Bazel, Швейцария и Padova, Италия, в които авторката е обучавана лично в рамките на Европейската магистърска програма по биоетика. Разгледани са специфичните особености на бизнес етиката в здравеопазването, проблемите на безопасността на технологиите, разработването на нови медикаменти.

1.2. Проучени са редица социални, поведенчески и други фактори, които влияят на етичния дебат по горещи теми: евтаназия, сурогатно майчинство, воля на пациента, нови репродуктивни технологии. Обсъдени са проблеми на генетичното тестване при нормална бременност; проблеми при изкуствено осеменяване първи и втори тип, in-vitro фертилизация, ICSI и т.н. Авторката разкрива медицинските и социални фактори, свързани с етични и правни въпроси при различни клинични ситуации и пациенти. Направен е систематичен преглед на най-дискутираните теми в областта на етичното консултиране.

1.3. Обобщен е опита на ЮНЕСКО в областта на биоетиката и е *представено развитието на биоетиката в България в Международния наръчник по глобална биоетика на реномираното издателство Springer, което е признание за авторката у нас и извън пределите на страната.*

1.4. Проведено е първото по рода си у нас апробиране на методология за вземане на етични решения в клиничната практика. Приложен е *авторски оригинален метод за етичен анализ на клинични казуси и адаптиран инструментариум* (информационна брошура, протокол за етична среща и бланка за визуализиране на проблема) за вземане на етични решения в клиничната практика на място.

2. Управление на здравните грижи. Здравна политика и мениджмънт.

В този раздел са представени статии и научни съобщения под номера №№ 29,30,34,60,62,65,66,74,80,125,143,145,147,148,149,150,151,152,154,155,156,157,162,163,196,198,211

2.1. Дискутират се широк спектър от проблеми, свързани с оценката и управлението на здравните грижи и здравния мениджмънт. За прогнозиране на потребностите от работна сила в здравеопазването се предлагат съвременни постановки, свързани с демографски и епидемиологични тенденции, модели за използване на здравни услуги, статистически проучвания върху търсенето и предлагането на работна сила, които са ефективна база за разработване на модела на симулационно моделиране на потребностите от здравни кадри в България. Обсъжда се значението на информираното съгласие като балансиращ инструмент на пазара на здравни услуги. Предлагат се разнообразни стилове и методи за лидерство и мениджмънт, за разрешаване на конфликти в управлението на човешките ресурси и т.н.

2.2. Систематизирана и анализирана е информацията за динамиката на пазара на труда на медицински сестри у нас. Обоснована е значимостта на класифициране на дейностите в областта на здравните грижи. Представена е същността на шест подхода за ефективно управление на времето и са преценени възможностите им за приложение в практиката на ръководителите по здравни грижи у нас.

2.3. Оценени са актуални проблеми в областта на общественото здраве и възникналите морално-етични дилеми в хода на здравната ре-

форма у нас: някои аспекти на идеята за справедливост при разпределяне на ресурсите, културата на обслужване в стационара и в дома на болния, правата на терминално болния пациент, качеството на оказаните палиативни грижи и т.н. Чрез тези проучвания кандидатката разработва многоаспектно проблем с висока практическа значимост за общественото здравеопазване. Доказателствената база позволява представяне на предложения за промяна в законодателството. Приносите биха могли да се оценят като обогатяване на съществуващи знания и приложение на научни постижения в практиката, тъй като проучванията са опит да се обединят усилията както на специалисти от различни научни области, така също на държавните институции и цялата общественост.

3. Проблеми на общественото здраве.

В този раздел са представени статии под номера №№26,36,46,48,49,51,64,71,77,78, 87,104,107, 109,120,121,122,123,124.

3.1. Изследвани са и са систематизирани социалните фактори на ниво обществено и социално здраве, анализирани са тенденциите на възрастовата структура, раждаемостта, общата и детската смъртност, средната продължителност на предстоящия живот в света и в България, тенденциите на инфекциозната заболяемост с фокус върху СПИН, туберкулоза и ТОРС. Приложените методи за анализ на информацията дават възможност за предприемане на целенасочени действия за контрол на заболяванията и за действия в областта на промоцията на здравето, базирани на научно-обосновани доказателства и опита на другите европейски страни.

3.2. Споделен е несъмнения опит на кандидата в създаването на постановки за организация и провеждане на научни проучвания върху проблемите на заболяемостта и заболяемостта с временна нетрудоспособност. Представени са в логична последователност нерешените проблеми, рисковете и грешките при провеждане на социологични и епидемиологични проучвания. Направените препоръки са с познавателен и приложен характер, а използвания изследователски инструментариум може да се приложи в аналогични или последващи научни проучвания.

4. Хосписни и палиативни грижи.

В този раздел са представени дисертационен труд, статии, учебни помагала и една монография под номера №№1,3,4,5,27,28,31,32,40,41,44,56,58,59,79,81, 88,89,94,96,100,101,102,103,126,127,128,141,142,144,146,147,154,164.

4.1. Иновативен характер имат изследванията на доц. Янкуловска в организацията на хосписните/палиативните грижи, специфичните аспекти на грижите и състава и ролите на членовете на екипите осъществяващи тази дейност. Доброто познаване на философията на палиативните грижи и позовавайки се на световният опит на грижите в това направление, авторката провежда *първото по рода си оригинално всеобхватно комплексно проучване на дейността на хосписите на национално ниво.*

4.2. Идентифицирани са основни предизвикателства пред системата на здравеопазване по отношение начините на финансиране на хосписните грижи, мнението на близките на пациентите за поносимостта на финансовата тежест. Представена е реалната картина на развитието на хосписите у нас след приемане на Закона за лечебните заведения до настоящия момент и са проучени основните проблеми и трудности във функционирането им в сравнение с богатия световен и европейски опит. Изградена е актуална и пълна база данни за регистрираните и функциониращи хосписи, която е от интерес за самите хосписи, за националните статистически и контролни органи и за международните бази данни за развитието на хосписните грижи по света.

4.3. На основата на очертани в собствените проучвания закономерности във функционирането на хосписите, отделенията и секторите за палиативни грижи /ОПГ/СПГ са формулирани конкретни препоръки към Министерство на здравеопазването, Националната здравноосигурителна каса, медицинските университети и колежи и Българската асоциация по палиативни грижи за увеличаване на обществената информираност за същността на хосписите, подобряване на условията за работа, повишаване на квалификацията на персонала и поставяне на хосписните/палиативни грижи като приоритет на здравната политика.

4.4. *Разработена е и е апробирана сред обучавани студенти в МУ-Плевен, учебна програма по мениджмънт и етика на хосписните грижи, която е получила международно признание. За пръв път в нашата социално-медицинска литература са представени вижданията и разбиранията на разнообразни групи (обучавани студенти в различни ОКС, персонал и близки на пациенти с терминални заболявания) относно „добрата смърт” и е направена връзка със същността и философията на палиативните грижи.*

4.5. Направено е цялостно систематизирано представяне на развитието на хосписната концепция и свързаните етични проблеми в световен мащаб в Международната енциклопедия по биоетика на реномираното издателство Springer.

5. Медицинско образование и проблеми на обучението по медицинска етика.

В тази област са представени статии, учебни помагала и монографии под номера №№2,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,22,35,42,57,82,83,84,107,119. Проучени са характеристиките на учебния процес в медицинското висше училище и са предложени адекватни мерки за обучение и оценка на студентите.

4.1 На базата на натрупаните впечатления от водещи европейски етични школи е *поставена методологична основа на етичния анализ у нас. Разработен е оригинален метод за обучение по биоетика на студенти медици, въвеждане на модули за разрешаване на етични дилеми в следдипломното обучение и на адаптирана методология за клинична етична консултация в медицинската практика.* Направен е

анализ на усвояването на метода в пет последователни академични години. Разработени са алгоритми за тестово изпитване.

4.2. Прилагат се оригинални, разнообразни учебни игри и теми за самостоятелна разработка на есета от студенти в хода на обучението по биоетика. Представена е методология за обучение по биоетика и мениджмънт и етика на хосписните грижи чрез анализ на филми по специално разработен въпросник.

4.3. Анализирани са преимуществата на интерактивните и нетрадиционни подходи в обучението като етични кафенета, джобни карти по етични теми, компютърни системи за дозирано обучение по етика в клиничната практика и др.

4.4. Сериозен научен интерес представляват монографичните трудове на кандидатката „Хосписни и палиативни грижи”, „Bioethics basic course”, „Компендиум по бизнес етика” и „Ръководство за практически упражнения по биоетика”, които способстват за подобряване на обучението на медиците и специалистите по здравни грижи по етични проблеми на хосписните грижи, различните клинични специалности, взаимоотношенията „лекар-пациент”, етиката на общественото здраве, на околната среда, на новите технологии и т.н.

4.5. *Доц. Янкуловска е създала система за обучение на студенти на университетско и следуниверситетско ниво, обучение на членовете на етичните комисии към професионалните съсловни организации и болничните етични комисии, което определя авторката като водещ специалист по този проблем в нашата страна. За това свидетелства и нейното международно признание като докладчик за България в Европейската мрежа по клинична етика (ECEN).*

Като обобщаваща характеристика за всички научни трудове заслужава да се подчертае, че те са подготвени изключително старателно, придружени със съответен табличен материал и графични изображения, подходяща и правилно оформена библиография. В извършените изследвания широко са използвани методите на системния анализ, документален метод, социологични, модерни статистически и епидемиологични методи.

Отражение на научните публикации на кандидата в литературата

Научните публикации са цитирани общо 245 пъти (35 пъти в чужбина), което свидетелствува за добрата познаваемост на автора.

Освен посочената изследователска дейност кандидатката участва в изпълнението на 5 научно-изследователски проекти. Осъществяването на такава проектна дейност потвърждава актуалността на разработената от доц. С.Янкуловска научна проблематика и добрите й организационни качества.

ИЗИСКВАНИЯ, СВЪРЗАНИ С УЧЕБНО-ПРЕПОДАВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ

Наред с обемната научно-изследователска дейност Доц. С.Янкуловска провежда мащабна преподавателска дейност, което е условие за участие в конкурс за професор.

1. Тя изнася лекции на студенти по медицина (българоезично и англоезично преподаване), студенти в професионалните направления обществено здраве (магистри и бакалаври) и здравни грижи, по дисциплините: „Медицинска етика“, „Биоетика“, „Социална медицина“, „Мениджмънт и етика на хосписните грижи“, „Управленска и бизнес етика“, „Социална медицина с промоция на здравето“ и „Медицинска социология“. Хоноруван лектор по „Медицинска етика“ в единствената в България магистърска програма по „Интегративна биоетика“ в СУ „Климент Охридски“.
2. Учебна натовареност - 4100 ак.ч. от академичната 2011/2012 година до момента във всички структурни звена на МУ-Плевен надхвърля нормативните изисквания за участие в настоящия конкурс.
3. Кандидатката е автор на 9 учебни пособия и съавтор в още 9, от които 2 в чужбина.
4. Доц. С.Янкуловска е ръководител на трима докторанти, двама от които успешно са защитили докторските си трудове.
5. Рецензент е на научно-изследователски проекти, монографии и учебни пособия. Разработила е изцяло програмите на 5 учебни курса.

Лични впечатления

Имам отлични лични впечатления от доц. Янкуловска. Тя е отговорен, принципен и прецизен преподавател, учен и колега. Отличава се с точна и обективна преценка, висока професионална компетентност и широта на възгледите. Впечатляващи са творческия ѝ ентузиазъм, инициативност и професионални умения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В резултат на всичко изложено по-горе, категорично считам, че доц. д-р Силвия Александрова-Янкуловска, дмн отговаря напълно на условията на чл.73 на ЗРАСРБ, като надхвърля заложените качествени и количествени показатели за развитие на академичния състав, посочени в Правилника на МУ-Плевен за придобиване на научното звание «ПРОФЕСОР»:

- * Притежава образователна и научна степен „Доктор“ от 2008 г.,
- * Кандидатката е „Доктор на науките“ от 2015 г.
- * Заема академичната длъжност „доцент“ от 2009 г.
- * Има две магистратури: по медицина и Европейска магистратура по биоетика.
- * Показва висока, системна научна активност – 211 научни трудове, от които отпечатани в международни научни издания - 24. В повечето публикации, авторката е единствен или първи автор, което определя нейния личен принос в представената научна продукция.
- * Монографии, научни книги – 17, от които 4 – в чужбина.
- * Учебни помагала – 18.
- * Има висок импакт фактор: Общ IF= 53.8218.
- * Утвърден учен, експерт с голямо признание в областта на клиничната етика и биоетика, социалната медицина и промоцията на здравето. Ци-

тирана е в 210 български източници и в 35 – чуждестранни, което е безспорно доказателство за познаваемост на кандидата в научните среди (наши и чужди).

- * Доц. Янкуловска е създала методология и школа за обучение по клинична етика, предназначена за студенти на университетско и следуниверситетско ниво, обучение на членовете на етичните комисии към професионалните съсловни организации и болничните етични комисии, прилагайки разнообразни форми на следдипломно обучение.
- * Носител е на редица международни награди за високи научни постижения в областта на клиничната етика и здравеопазването.
- * Отличен преподавател с висока учебна активност, излизаща извън рамката на посочените количествени критерии от МУ-Плевен.

Като имам предвид педагогическите качества и умения, дългогодишния опит при обучението на студенти, високата стойност на научните постижения, категорично считам, че доц. д-р Силвия Александрова – Янкуловска, дмн, отговаря напълно на всички изисквания за придобиване на академичната длъжност «ПРОФЕСОР» за нуждите на катедра „Общественоздравни науки” към Факултет „Обществено здраве”, МУ – Плевен и изразявам горещата си подкрепа на кандидатурата ѝ.

19.07.2015 г.
София

Рецензент:
(Проф. д-р Е.Шипковенска, дм)